

НОВОРІЧНІ СВЯТА В УКРАЇНСЬКІЙ ТА КИТАЙСЬКІЙ КУЛЬТУРНИХ ТРАДИЦІЯ

Вінницький національний технічний університет

Анотація

Стаття присвячена аналізу святкування новорічних свят в українській та китайській культурах. Проаналізовано головні ритуали та звичаї святкування, світоглядні ідеї в культурах двох народів, в чому полягає спільність та чим зумовлена відмінність. Розглянуто маніпуляційні прийоми в новорічних віршах та піснях.

Ключові слова: Новорічні свята, Україна, Китай, Новий рік, культура, звичаї, маніпуляційні прийоми.

Abstract

The article analyzes the celebration of New Year's holidays in Ukrainian and Chinese cultures. The main rituals and customs of the celebration, worldview ideas in the cultures of the two peoples, what is common and what is different are analyzed. The manipulative techniques in New Year's poems and songs are considered.

Keywords: New Year holidays, Ukraine, China, New Year, culture, customs, manipulative techniques.

Вступ

У кожній країні новорічні свята є невід'ємною частиною культури. Традиції та ритуали святкування формувалися під різними впливами культурних та соціальних аспектів різних національностей. З роками кожна країна сформувала для себе свої унікальні звичаї та традиції. Дане дослідження спрямоване на порівняльний аналіз святкування нового року та новорічних свят в Україні та Китаї. Ці дві культури мають багато спільного, але у кожній країні є свої захопливі обряди та повір'я, які притаманні лише їм.

Дослідженням новорічних свят в українській та китайській культурах займалися багато культурологів, фольклористів та етнографів. Серед яких варто виділити працю В. П. Науменка "Новий рік в Україні: традиції та обряди" (1980) – тут автор розглянув історію, символіку, традиції та обряди українського народу в святкуванні Нового року. Новий рік – це одне з найважливіших свят у народному календарі українців. Воно символізує новий початок, надію на краще майбутнє, захист від зла [1].

Також необхідно звернути увагу на українського дослідника Володимира Шовкошитного. Свого часу він вивчав китайську культуру, зокрема, новорічні свята. У своїй книзі "Китайська культура" (1990) автор писав так: «Новий рік у Китаї - це свято, яке відзначається з особливою пишністю і розмахом. Воно знаменує собою закінчення старого року і початок нового, а також є символом оновлення і відродження.» [2]. Мета мого дослідження виділити спільні риси у святкуванні новорічних свят цих двох культур, зрозуміти у чому полягає специфіка та відмінність, проаналізувати фактори, які вплинули на унікальність традицій.

Основна частина

1-го вересня Українська греко-католицька церква (УГКЦ) та Православна церква України (ПЦУ) перейшли на новий стиль за григоріанським календарем. [3] Це означає, що святкування новорічних свят починається тепер в Україні з 6 грудня – Святого Миколая. У цей день заведено дарувати подарунки дітям під подушку, в основному, це солодощі. Хоча дата святкування була змінена це не змінює традицій та ритуалів, які були започатковані багато років тому. Хоча вони були видозмінені з розвитком країни.

Особливу увагу необхідно приділити датам 24 та 25 грудня – Свята вечерея та Різдво Христове. Це свято знаменує народження Ісуса Христа – Сина Божого та спасителя і є важливим для християн. Воно є важливим у період новорічних свят. Це є сімейне свято, яке заведено відзначати у колі рідних та сім'ї. З цим святом пов'язано багато ритуалів та традицій, тож я виділила основні та важливі, на

мою думку. У цей день всі члени родини мають бути вдома, допомагати один одному під час святкових приготувань [4]. До свята у будинку проводиться генеральне прибирання.

На світанку 24 грудня господиня починала готувати дванадцять страв, що символізують 12 апостолів, або кількість місяців в році. Страви готували пісні, адже тривав сорокаденний піст, який закінчується на Різдво. Головною на столі є кутя – пшенична каша змішана з маком, медом і горіхами. Трапезу заведено розпочинати з появою першої зірки, що символізує народження Ісуса. Перед початком потрібно було помолитися та запалити на столі січку, потім кожен член сім'ї коштує кутю і лише після неї можна куштувати інші страви.

У минулому головною прикрасою у будинку був дідух – сніп пшеничного стебла, який символізує дух наших предків та є символом багатства, добробуту та оберегом роду [5]. Зараз у будинок дідуха ніхто не заносить, його замінила ялинка, яку люди із радістю прикрашають перед святами. Вітальна фраза на Різдво “Христос народився!”, а відповідь – “Славимо його!”. Звичайно не можна не згадати коляду та вертеп. Колядування – це обов'язкова традиція, під час якого групи колядників піснями славлять господарів. Вертеп – це портативний театр мініатюрних ляльок, розміщений у спеціальному ящику, де виставляють вистави, поділені на дві частини. Перша частина розгортає сцени, пов'язані з народженням Христа та біблійними персонажами. Друга частина, світська, розповідає історії з життя людей. Обов'язковою складовою вертепу є різдвяна зірка, яку вважають символом радості, оскільки саме вона несе в собі вістку про народження Ісуса. Сьогодні вертеп видозмінився та став популярний, так званий, “живий” вертеп – це релігійна вистава із живими акторами та музичним супроводом.

Українці святкували останній день року та перший нового року як свята Меланки (Маланки) і Василя. На відміну від Різдва і Хрещення, ці святкові дні не мали значущості в релігійному календарі, тож у їхніх обрядах мало помітних церковних елементів. Новий рік українці зустрічають у сімейному колі, або з друзями. Під бій курантів традиційно, можна, загадати бажання. Саме це свята – свідчить про початок нового року та не є таким важливим як Різдво Христове. Значення Нового року в Україні визначається національними традиціями, такими як різдвяні ярмарки, новорічні ялинки, спільні вечірки та сімейні обіди. Традиційно цикл новорічних свят закінчується 6 січня – Водохреще. У цей день освячують воду, яка стає святою і отримує особливу духовну силу.

Китайська культура має свої особливі традиції щодо святкування новорічних свят. Перше що хочу зазначити – це зміну дати початку святкування. Адже Китай живе за власним, місячним, календарем і всі свята також відзначає за ним. Місячний календар заснований на циклічному циклі 12-річному циклі тварин. Дата випадає у період з 21 січня до 21 лютого. У 2024 році дата випадає на 10 лютого і символом є – Зелений Дерев'яний Дракон.

Перш за все азійський новий рік є «Святом весни», відомим також як «Чунь Цзе». Китайці вважають свій Новий рік початком весни. За їх уявленнями в цю дату пробуджується природа і розквітає життя. Червоний колір – є основним у новорічні свята. Це пов'язано з давньою легендою про жахливе чудовисько Нянь. Згідно з легендою, двічі на рік виходило жахливе чудовисько Нянь, яке мешкало на дні моря. Кожен його вихід приносив смерть, руйнування та напади на мешканців, включаючи грабіж та вбивство худоби. Одного разу увірвавшись у село чудовисько злякався дітей в червоному одязі. З того часу народ Китаю відлякує злих духів червоними кольорами, феєрверками та ліхтариками на Новий рік [7].

Святкування триває 2 тижні в середньому. Перед настанням свята у будинку проводиться генеральне прибирання для вигнання негативної енергії. Червоний колір вважається щасливим, тому ним прикрашають будинки та одягаються в одяг відповідного кольору. На святкову вечерю збирається вся родина. До святкової вечері повинні долучитися навіть ті члени сім'ї, які живуть в інших містах. Традиційні страви включають рибу, яка означає процвітання, та щедро накритий стіл, який символізує багатство. Старші члени сім'ї дарують дітям так звані “червоні конверти” з грошима всередині. Вони приносять щасливий початок нового року дітям. У перші дні нового року люди виходять на вулиці для відвідування храмів, родичів та друзів.

Варто відзначити атмосферу на вулицях Піднебесної. Куди не глянь усе місто прикрашене в червоних кольорах. Влада оздоблює вулиці міст ліхтарями та гірляндами, також з'являються фігури у стилі символу року. В цей період на вулицях китайських міст досить галасливо, відбуваються народні гуляння, танці, маскаради, феєрверки. Ще однією цікавою традицією є – запускання феєрверків. Народ вірить, що вони відлякують злих духів та привабить грошовий успіх. У багатьох районах Китаю влаштовують вистави лева та дракона, які символізують силу, мудрість та удачу. Ці вистави

проводяться вуличними шляхами та приносять позитивну енергію. Вважають, чим гучніше і веселіше відзначити новорічні свята - тим щасливіше пройде рік.

Проаналізувавши традиції, ритуали та звичаї святкування новорічних свят в українській та китайській культурах, можна виокремити спільні світоглядні ідеї святкування. Найперша та головна на мою думку, це сімейна важливість святкування. Не важливо у якому куточку світу проживають рідні, на новорічні свята вся сім'я та родина збирається в одному будинку та проводить час у сімейній атмосфері. Сімейні зв'язки, турбота про рідних – є важливою цінністю для обох культур. Релігійні традиції в обох країнах часто підкреслюють важливість родини. У Китаї, конфуціанські та даосистські вірування відзначають важливість гармонії в родинному колі. Християнство також підтримує родинні цінності. Саме ця особливість підкреслює важливість зустрічати новорічні свята у родинному колі.

Наступне хочу зазначити це приготування традиційних страв. Різноманітність страв на столі та приготування традиційних для кожної країни символізує багатство у наступному році. Велику увагу ці країни приділяють прикрасам та символіці під час святкування, лише у кожній країні вони свої. Важливо зазначити, що в Україні та Китаї зберігають та дотримуються своїх традицій, передають їх з покоління в покоління. Збереження культурних цінностей формує ідентичність кожної країни.

Найперша відмінність святкування в українській та китайській культурах полягає у даті. Різний погляд на час, тобто використання різних календарів призвело до відмінностей у датах та ритуалах святкування. Як я вже згадувала раніше Китай живе місячним календарем, а українці – Григоріанський календар. Хочу також зазначити значення свят. В Україні Різдво – є основою новорічних свят і має значення в релігійному контексті як народження Ісуса Христа. У Китаї – це святкування Весняного фестивалю, який має набагато менший релігійний контекст. Наступний аспект – це акцент на символіці. Українська символіка пов'язана із християнськими традиціями: дідух (сучасна ялинка), різдвяна зірка і т. д. В той час як Китай робить великий акцент на символах саме у червоних кольорах: ліхтарі, феєрверки, червоні конверти. І звичайно це різні страви на святковому столі.

Всі ці відмінності зумовлені релігійними, історичними, кліматично-географічними факторами та впливом інших народів. Українське святкування нового року базується на християнських традиціях, зокрема Різдво. Ці релігійні свята визначають особливості обрядів та символіки. У Китаї, хоча теж є релігійні впливи, багато традицій пов'язані з конфуціанськими та даосистськими ідеями, а не християнським календарем. Буддизм, конфуціанство, даосизм – ці релігії та філософські системи вплинули на культурні практики, святкування нового року та весняного фестивалю у Китаї. На зародження українських традицій вплинуло слов'янське походження та запровадження християнства.

Спосіб життя, сімейна структура та інші соціокультурні особливості впливають на те, як святкують новий рік в обох країнах. Наприклад, українці акцентують увагу на християнських обрядах, тоді як китайці приділяти більше уваги традиційним китайським обрядам та обрядам родинної єдності.

Географічне розташування також вплинуло на розвиток культури у країнах. Україна розташована в помірному кліматичному поясі, що визначає зимовий характер свят. Сніг, мороз та зимові радощі стали невід'ємною частиною святкування нового року. Велика частина традицій пов'язана з зимовими розвагами та обрядами. Китай розташований в широкому діапазоні кліматичних поясів, від субтропічного до арктичного. Використання сонячного календаря та особливості клімату формують традиції новорічного святкування. Весняний фестиваль святкують у період, коли природа пробуджується від зимового спокою. Географічне розташування країн вплинуло на види рослин і тварин, які можуть бути вирощені у цих країнах. Що зумовило різницю у кулінарних традиціях.

Тепер хочу звернути увагу на важливість Нового року у цих двох країнах та їх сучасну трансформацію. Спочатку проаналізуємо Україну. Зважаючи на сьогоденні події в Україні – вторгнення росії в Україну, масштабність святкування зменшилася, але не втратила своєї традиційності. Також раніше люди запускали феєрверки, але повинні відмовитися від цього через воєнний стан у краї. Якщо родина немає можливості зібратися разом за святковим столом, то використовують соціальні мережі та онлайн-трансляції для зв'язку з рідними. На мою думку, Новий рік – є важливим для святкування, але оскільки не несе релігійного характеру, то він є символом нового, відпочинку та розваг. В цей день люди відпочивають, зустрічаються з рідними та друзями, обмінюються подарунками. А сьогодні – це також віра у краще та перемогу.

Щодо Китаю, то розвиток сучасного світу наклав відбиток і на китайських традиціях. Все більше людей відзначають його не вдома, а в ресторанах, клубах або на вулиці. Це пов'язано з глобалізацією та впливом західної культури. З розвитком технологій є можливість спілкування з родичами та друзями через соціальні мережі за відсутності можливості відвідати їх. Але попри все китайський Новий рік – є найважливішим святом року у їхній культурі. У цей час закриваються підприємства та урядові установи, щоб відсвяткувати у сімейному колі та за звичаями. Попри все вони продовжують берегти свої ритуали та передавати їх з покоління в покоління. Це свято має глибокі культурні, історичні та сімейні корені, тому з роками це свято лише набуває свою цінність.

У новорічних віршах та піснях використовують маніпуляційні прийоми для створення певного настрою, впливу на слухачів, отримання грошової та матеріальної вигоди. Я виокремила кілька прийомів, які зустрічаються найчастіше. Перший – це емоційна забарвленість, використання емоційно насичених слів та виразів для передавання глибоких почуттів. Цей прийом допомагає викликати емоції та співпереживання у слухачів. Можна навести приклад з новорічної колядки: «Ой радуйся, земле, радуйся, та й веселися, Бо прийшла добра година, новий рік настає.» [8]. У цих рядках використані слова "радуйся", "веселися", "добра година", що передають позитивний настрій та радісні відчуття в зв'язку із наближенням свят. Така емоційна насиченість створює атмосферу оптимізму та веселих вражень, які мотивують слухачів відчувати тепло та радість новорічних моментів.

Доволі популярним є використання гумору та іронії. Цей спосіб використовується для розважання аудиторії, залучення уваги та створення легкої атмосфери. Приклад: «Коляд, Коляд, Колядниці. Добра з медом паляниця, А без меду не така, Дайте, дядьку, п'ятака. Одчиняйте скриньку, Та давайте сливку, Одчиняйте сундучок, Та давайте п'ятачок.» [9]. В цьому випадку, гумор полягає в несподіваності та жартівливості звернень, які створюють легку та розважальну атмосферу.

Доволі популярним є заклик до дій. Заклики до дії - це речення, які спонукають аудиторію до певних дій. Наприклад, у колядці "Ой, в лісі, в лісі, на горі" колядники використовують заклик до дії: "Дай нам, господарю, Що маєш у хаті" [9]. Це заклик змушує господарів будинку подарувати колядникам гостинці. Отже, можна зробити висновки, що маніпуляційні прийоми доволі часто та активно використовуються у фольклорних творах.

Висновок

Новорічні свята в українській та китайській культурах мають різноманітні традиції, які сформувалися з роками під впливом інших народів, кліматично-географічних факторів та релігії. В результаті аналізу було виокремлено основні ритуали у двох країнах, спільні та відмінні ознаки і які фактори вплинули на їх формування. Спільні обряди та традиції, спрямованих на сімейні цінності та прагненням до удачі і щастя. Однак їхні відмінності зумовлені різним кліматом, географією та впливами інших культур. Сучасні трансформації вказують на те, що обидві країни адаптують традиційні свята до сучасних умов, зберігаючи при цьому важливі культурні елементи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ/REFERECES

1. Науменко В. П. В (1980). "Новий рік в Україні: традиції та обряди".
2. Шовкошитний В. М. (1990). "Китайська культура" – С. 109.
3. УГКЦ та ПЦУ з 1 вересня перейшли на новий календар: <https://suspilne.media>
4. Різдвяні традиції та обряди українців: <https://learning.ua/blog/201901/rizdviani-tradytsii-ta-obriady-ukraintsiv/>
5. Святкування Різдва в Україні: головні традиції та символи: <https://visitukraine.today/uk/blog/67>
6. Китайський Новий рік. Історія, традиції: <https://chas.news/news/kitaiskii-novii-rik>
7. Китайський Новий рік: <https://www.unian.ua/lite/holidays/kitayskiy-novyiy-god-2023-data-obychai-tradicii-12094323.html>
8. 10 колядок, які має знати кожен українець: <https://dzerkalo.media/news/10-kolyadok>
9. 23 українські колядки для дітей та дорослих: https://www.moyo.ua/ua/news/23_ukrainskie_kolyadki.html

Білецька Мар'яна Володимирівна – студентка групи СА-226, факультет інтелектуальних інформаційних технологій та автоматизації, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця.

Ел. адреса: marjnabilecka@gmail.com

Biletska Mariana – student of Faculty of Intelligent Information Technologies and Automation, SA-22b, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia.

E-mail: marjnabilecka@gmail.com